

E. S.

Naar det er lykkedes at fremskaffe ovenstaaende Oplysninger, skyldes det i første Række den Beredvillighed, hvormed Rigsarkivet stiller sine Arkivalier til Disposition, dernæst Landsarkivet for Nørrejylland, som med stor Tjenstvillighed har efterkommet Anmodninger om Eftersøgning, og ligeledes Stiftsarkiverne i Christiania, som tiltrods for delvis manglende Kirkebøger har fremskaffet Oplysninger vedrørende den norske Præst Høegh, men navnlig retter jeg en Tak til Underarkivar, Magister Linvald for hans udmærkede Vejledning og stedse redbonne Hjælpsomhed.

O. W.

Hvem var hun?

En svensk Eventyrske i Norge.

Af E. A. Thomle.

Den 1 Juli 1765 indberettede Amtmanden i Oplandenes Amt Oberstlieut. Christian Petersen¹⁾ til Vice-Statholder Jacob Benzons²⁾ i Christiania at han fra Sognepræsten i Vingers Prestegjeld i Solør Hr. Ments Rynnings³⁾ den 26 Juni s. A. havde modtaget Indberetning om, at en svensk Person, der tidligere 6 à 8 Uger havde opholdt sig i Midtskogens Anneks, hvor han havde forsøgt at indbilde Almuen, at han var en stor Mands Søn i Sverige, men under Arrest ført til Kongsvinger og derfra til Christiania, hvor han dog snart »havde gjort sig usynlig«, nu igen var kommen tilbage til Midtskogen, hvor han paany havde slaaet sig ned paa sit forrige Opholdssted. Skjøndt det senere ved en Besigtigelse var oplyst, at han ingen Mand var, men »et Quindemenneske« ved hun saavel at tale for Almuen »at de fast

¹⁾ Han var født i Helsingør ²⁷/₁₂ 1701, Søn af Passkriver Hans P., og † i Christiania ²⁹/₉ 1775. Han var fra 1760 Amtmand i Oplandenes Amt, blev 1766 Etatsraad og 1768 Stiftamtmand i Bergen. Tog i 1772 Afsked og bosatte sig da i Christiania. Jfr. Biogr. Lexic. XIII. S. 20, E. B., Familien Bernhoft, S. 132 og (Norsk) Historiskt Tidsskrift, 3. R. I. 51.

²⁾ Var fra 1750—1770 Vice-Statholder i Norge. Jfr. Biogr. Lexic. II. S. 74 f.

³⁾ Han var født i Melhus ³⁰/₁₀ 1721, Søn af Capellanen Hr. Ole Bersvendsen R. og Mille Mentsine Petersdatter, og var Sogneprest i Vingers Prestegjeld fra 14 December 1764 til sin Død 31 October 1788.

troer« at hun virkelig var den, hun udgav sig for. Men da dette efter Sogneprestens Formening alene kunde »foraarsage Bedrag, Skade og Forargelse«, vilde han at Amtet skulde træffe Foranstaltning til at hindre Uvæsenet, især »da hun opholder sig nær de svenske Grændser« og de Svenske nok gjerne vilde have hende fat. Da Amtmanden imidlertid ellers ikke fandt, at der efter det oplyste kunde overføres hende noget strafværdigt, saa udbad han sig Vice-Statholderens Resolution om, hvad der skulde gøres.

I denne Anledning sendte Statholderen under 3 Juli s. A. Amtmanden følgende Skrivelse »hvad nu angaar den fra Kongsvinger her til Christiania forhen indbragte svenske Kvindespersion, da er det efter hendes ældste Bortreise her fra Byen ved et Politiforhør bleven oplyst, at hun udi afvigte Vinter en temmelig Tid har logeret hos en Mand her af Byens Grund, fortæret og laant til omtrent 50 Rdl samt reist bort uden at betale. Derefter har hun under det Navn *Stina Friederichsdotter* den 16 Febr. nestleden tagen Pass hos Borgermester Larsen udi Frederikshald her til Christiania (hvilket Pas vedlagt til Oplysning følger), men ikke efter dets Indhold anmeldet sig enten hos Magistraten her i Byen eller nogen anden Øvrighed, forinden hun af Commandanten paa Kongsvinger blev hæftet og her under Vagt indbragt samt examineret saavel ved Garnisonsretten som af Byfogden, hvor hun da foregav, at hendes rette Navn var *Gemence Gyldencrone*, ligesom det og blev forklaret af den tilkaldede Jordemoder, at hun var svanger i 4de Maaned«. Men da Statholderen ellers ikke fandt at der kunde tillægges hende nogen betydelig Forbrydelse, saa løslod han hende af Arresten med Advarsel om ikke at reise fra Byen, før hun havde meldt sig for ham og faaet Pas. Da hun nu desuagtet hemmelig havde begivet sig fra Byen og igen vendt tilbage til Vingers Præstegjeld, saa gav han Amtmanden Ordre om at lade Fogden paany tage hende i Forhør »hvorefter hun, ifald hun ei skulde foregive i Sverige at have begaaet nogen grov Forbrydelse, ved Vagt kan udføres til næste svenske Lensmand. Men saafremt hendes Foregivende derom bliver hinderlig« skulde Amtmanden lade hende »som en Løsgjænger til Tugthusstraf actionere«.

Formodentlig maa der ifølge denne Statholderens Ordre være afholdt et nyt Forhør ved Fogden i Solør, der gik ud paa, at hun nu havde forklaret at hun var en »Frilledatter af *Baron Guldencrone*, som staar som Oberst og Chef ved Nordrenarcks (=: Nordre Nerikes) Infanteri Regiment og hendes Moder er *Johanne Friederica Sandberg*«. Hun havde opholdt sig i sin Faders Hus »paa Herre Gaarden *Skorbye* i Narken (=: Nerike) og 14 Mile fra Stockholm til Febr. Maaned sidstl., hvor hun

uden hans Villie og Vidende er gaaet ud af hans Huus og taget Veien her til Norge, som hun tilforn har forklaret, efter den i Forhøret omtalte Under-Officer Østerberg, i Forsæt at faa ham opspurgt, for at ægte ham. Men da saadan hendes Forlangende er skeet af Ungdoms Daarlighed, som hun fortryder, har hun ved en Expresse fra Gaarden Magnor tilskrevet bemeldte hendes Fader og ansøgt Naade samt at hun maatte komme tilbage og blive antaget som hans Barn, som tilforn er skeet. Thi er hendes underdanige Ansøgning at hun saalænge i Vagten maatte forblive til et Svar fra hendes Fader, som forventes, indløber. Hendes Navn er *Gehmerence Friderica Gylde n c r o n e*.

Hun maa imidlertid alligevel være bleven udleveret til Sverige. Men herfra er hun dog kort efter igjen vendt tilbage til Norge, hvilket sees af følgende Skrivelse til Amtmand Petersen fra den kst. Foged i Solør *Hiorth* af 18 August, hvori det heder: »Det svenske Qvindemenniske, som en Tid viste sig i Mands Klæder og udgav sig for *cron-Printz* af Sverige, men siden blev befunden at være Fruentimmer og gav sig Navn *Gemence Gylde n c r o n e*, var vel indpractiseret til Sverige, som jeg under 17 Juli sidstleden underdanigst indberettede, men er nu igjen hid overkommet i Fruentimmerdragt og taget Logement paa Gaarden *Gros m o e* i Wingers Prestegjeld hos en ung Svenske, navnlig *Noring*, som der har kjøbt en Gaard og har nedsat sig med sine Forældre. Saasnart jeg fik vide hendes Ankomst, sendte jeg min Skriverkarl didud for at efterkomme, paa mine Vegne, hvad Deres Velbaarenhed havde beordret. Ved den da holdte Examination bekjender hun, at hun er en Datter af *af g a n g n e Greve* og *Generalmajor Ekblad* i Sverige, at hun første Gang undvigte af Sverige, for at undgaa et Egteskab som hendes Moder vilde tvunget hende til, da hun ikke maatte komme i Egteskab med en anden, som hun havde forelsket sig udi og givet sit Jaord, uden dengang at have begaaet nogen anden Misgjærning. Men da hun var kommen hid over i et fremmed Rige og ikke havde fornødne Midler til at subsistere af, resolverede hun at klæde sig i Mandsdragt og at udgive sig for *Cronprinds* af Sverige, item at udlade sig med, at hun var misfornøjet med de 24 Rigs-Raader, hvilke hun forbandede som Cronens Tyve og truede at hun skulde tugte med den Hjælp, hun foregav at vente fra Hs. Maj. Kongen af Danmark. Det siger hun, hun gjorde, for at sætte sig i Anseelse og forskaffe sig nogen Credit, især hos endel svenske Indbyggere, som hun mente vare vel tilfreds dermed. Over dette desperate Foretagende blev hun endelig greben i Sverige og som hun mærkede, det vilde gjælde

hendes Liv efter svenske Lovs 5 Capitel Pagina 207, saa søgte hun og fandt Lejlighed til at undvige og begav sig saa hid over igjen, for at redde Livet«. Hun beklagede at hendes Opdragelse ikke var saadan, at hun kunde fortjene sit Brød ved at tage Tjeneste og vilde derfor gjerne reise til Christiania for at forsøge, om hun der kunde faa en Plads som Fruiepige hos en eller anden fornem Dame eller som Sypige og hvis der ingen saadan Plads var at finde i Christiania, var det hendes Agt at reise til Kjøbenhavn eller England, for at søge sit Brød. Hun erklærede sig villig til at gaa i Tjeneste, hvis nogen vilde antage hende dertil og hun kunde paatage sig Arbejdet. Hun bad derfor om at hun efter Folkeretten maatte forundes Fred og Beskyttelse og ikke blive udleveret til Sverige, hvor hun frygtede for at miste Livet og at hun ogsaa maatte forskaanes for Tugthusstraf, da hun gjerne vil gjøre hvad Arbejde hun kan, men ingen Tjeneste kan faa. Kunde dette ikke tillades, bad hun alene om Frihed og Pas, da hun forpligtede sig til med første Skibsleilighed at drage til et andet Land. Da hun havde stillet den fornævnte Noring som Cautionist, for at han skulde blive tilstede, forblev hun paa fri Fod. Efter det oplyste fandt Fogden at han maatte indhente Amtets Bestemmelse om han kunde lade hende reise til Christiania, da der i Egnen neppe var nogen Tjeneste for hende at faa, eller hvad han skulde gjøre med hende. Hun kunde, mente han »ikke overleveres til Sverige« og hun kunde heller ikke med Billighed dømmes som en Løsgjænger »saasom det ikke er hendes Skyld eller hun undslaar sig for at antage Tjeneste«. Men heller ikke Amtmanden vilde resolve noget i Sagen og han sendte derfor Fogdens Beretning den 22 Aug. s. A. videre til Statholderen med Spørgsmaal om hvad der skulde gøres. Det lader imidlertid heller ikke til at denne har havt ganske let for at fatte en Beslutning. I ethvert Fald gav han ingen videre Besked herom, før Sagen igjen blev bragt paa Bane, denne Gang fra en ganske anden Kant.

Man skulde jo egentlig ikke antage, at et saadant overspendt og sikkerlig ganske ufarligt Fruentimmers »desperate« Indfald, skulde foranledige en diplomatisk Indgriben fra svensk Side. Men dette var alligevel Tilfældet. Den 9 October 1765 tilskrev nemlig den svenske Minister ved det danske Hof, Baron Sprengporten¹⁾, Chefen for det tyske Cancelli Grev Bernstorff²⁾

1) Johan Wilhelm, Baron Sprengtporten, f. i Tobolsk $11\frac{1}{2}$ 1720, † i Kjøbenhavn $25\frac{1}{12}$ 1795, var fra 1761 Envoye ved det danske Hof.

2) Johan Hartvig Ernst, Greve Bernstorff, var 1751—70 dansk Udenrigsminister og Chef for det tyske Cancelli; jfr. Biograf. Lexic. II. 156 ff.

3) Grev Otto Thott var fra 1763—70 Oversekretær i det danske Cancelli; jfr. Biogr. Lexic. XVIII. 336 ff.

en Note, hvori han paa sit Hofs Vegne androg om, at en svensk Undersaat, som var arresteret i Sverige under Navnet E k e l ö f, men hed A n n a F r i e d r i c h s d o t t e r, født i Smaaland, der var tiltalt for nogen grove Forbrydelser, maatte blive udleveret. Denne Note blev 14 s. M. oversendt det Danske Cancelli med Bemærkning om, at Kongen havde bevilget, at A n n a F r i e d r i c h s d a t t e r maatte blive arresteret og udleveret til de fra svensk Side dertil Befuldmægtigede, hvorhos det danske Cancelli blev anmodet om at træffe de dertil fornødne Foranstaltninger og siden indberette Resultatet til det tyske Cancelli. Oversekretæren i det danske Cancelli G r e v O t t o T h o t t³) skrev da ogsaa 2 Novbr. s. A. til Vice-Statholder Benzons og meddelte ham den kgl. Resol. samt bad ham om at træffe Foranstaltning til Arrestationen. Og saasnart denne havde fundet Sted, skulde han gjøre Indberetning derom, for at man kunde give Baron Sprengtporten fornøden Underretning. Vice-Statholderen lod da straks 9 s. M. udgaa et Circulære til samtlige Amtmænd i Norge, om at hun maatte blive eftersøgt og om hun blev antruffet, indsættes i sikker Forvaring, hvorefter saadant snarest muligt skulde indberettes til ham. Det viste sig imidlertid snart, at angjældende i Tide igjen havde sørget for at gjøre sig usynlig. Thi Amtmand Petersen indberettede kort efter, at hun var eftersøgt i Solørs Fogderi, men at hun ikke længer var der, hvorfor Statholderen paalagde ham ogsaa at lade hende eftersøge i Amtets øvrige Fogderier. Noget Resultat af Amtmandens Bestræbelser for at faa fat i hende, blev der dog ikke. Der kan nemlig ikke findes noget Tegn til, at der til Statholderen er kommen nogen Indberetning om at hun var paagreben ligesaa lidt som det danske og tyske Cancellies Protokoller eller Registre indeholder noget yderligere om Sagen. Sandsynligvis har heller ikke de lokale Embedsmænd i Norge gjort sig synderlig Umage for at finde hende, de har antagelig været vel fornøiet med at hun itide har gjort sig usynlig.

Hvad A n n a F r i e d r i c h s d a t t e r havde gjort og hvad hun egentlig hed, kan være noksaa tvivlsomt. Det er vel neppe rimelig, at det alene kan være hendes naive og noksaa ufarlige Paastand om at være Kronprins af Sverige, der har gjort, at hun er bleven begjæret udleveret. Heller ikke er det ganske klart, hvis Datter hun var.

At hun ikke kan være nogen uægte Datter af Baron G y l d e n - c r o n e — saaledes som hun først opgav — er formentlig klart. Den eneste af den adelige Slægt Gyllencrona, om hvilken der kunde være Tale, maatte være Kammerskriver J o h a n G a b r i e l G y l l e n c r o n a, der døde 1759 og selv var den sidste Mand af Slægten. Han var imidlertid hverken General eller Greve og Anna

Friderichsdatter gik jo ogsaa senere selv fra Paastanden om at hendes Fader var en Gyldencrone. Hun kan neppe heller være nogen uægte Datter af Generalmajor, Greve C l a e s E k e b l a d. Han var født 1669 og † 1737, saa der vel intet vilde være til Hinder for at han ca. 1720 kunde have en uægte Datter, som kunde være Anna. Men det er jo ikke meget sandsynligt, da Faderen vel maa have været en Fredrik, siden hun kaldes Friderichsdatter. Generalmajor Ekeblad var Landshøfding i Nerike og Wærmland, men det vides ikke at han har eiet nogen Herregaard der af Navnet Skorby eller at han har været Chef for Nerikes Regiment. Det hele er derfor sandsynligvis alene en fri Fantasi af en ganske forslagen Plattenslayerske. Imidlertid kunde det dog have sin Interesse at bringe paa det Rene hvem hun var og hvad hun egentlig havde gjort.

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden.

Frederik IV. og Malerinden Rosalba Carriera (Emilie von Hoerschelmann, Rosalba Carriera, die Meisterin der Pastellmalerei, Leipzig).

Frederik IV.s gentagne Besøg i Italien baade som Kronprins 1692 og som Konge 1708—09 kunde af flere Grunde fortjene en Monografi, der med Benyttelse af de stadigt voksende Bidrag fra italienske Kilder, samt hans ubenyttede Rejseregnskaber og Rejsedagbog (fra den sidste Rejse) i Rigsarkivet vil kunne kaste Lys over Kongens Karakter, gøre Rede for hans Kunst-erhvervelser og give Oplysninger om de Personer, han i Venedig, Florenz og Bologna skænkede sin Gunst, de af ham i den danske Adelsstand optagne Familier¹⁾, og særlig de to velkendte italienske Adelsdamer, hvis Navne er knyttet til hans.

Et Arbejde, der særlig tager Sigte paa de af Frederik IV. nobiliterede Italienerne, er, saavidt vides, under Forberedelse. Her skal Opmærksomheden henledes paa de nye Bidrag, der er fremkomne om Kongens og hans Rejseledsagers Forhold til Venezianerinden Rosalba Carriera (1676—1757), den af Samtiden fejrede og dyrkede Pastelmalerinde, af hvis Kunst enhver, der har besøgt Dresdener Galleriets Pastelsal, hvor ogsaa Frederik IV.s Portræt findes, vil have faaet et Indtryk.

I den Festtale, Tommaso Locatelli 1838 holdt til hendes Minde i Akademiet i Venedig, hedder det: »Da Frederik IV. kom til Venedig, og der til Ære for ham udfoldedes en Kappelstrid af Festligheder, hvorved man forstod at fængsle ham i Maaneder til Byen, holdt Kongen, trods Adspredelser og Baller, overdaadige Banketter og Skuespil, fast paa, stadig at have Rosalba Carriera ved sin Side. Thi den fornemste og værdigste Ledsagelse for en Kronens Bærer var,

---

¹⁾ Foruden de i Nyt dansk Adelslexikon nævnte Slægter Farinelli, Ferri, Lister, Mandal, Molino, Wardal og Zanniboni ogsaa Badini, hvis Adelspatent af 1709 23. Jan. i Danske Kancellis Henlagte Sager.